

НАУКОВА ЕКСПЕРТИЗА ДОКУМЕНТІВ

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

План

1. Наукова атрибуція в експертизі документів і знання, необхідні в експертній роботі. . Архівістика в професійній підготовці експертів: знання з історії архівів, архівних фондів, архівних колекцій, окремих документів та зв'язків між ними.

2. Дипломатика, палеографія, сфрагістика, історична хронологія, філігранологія, історична метрологія, історична географія, нумізматики, генеалогія: застосування наукових методів даних дисциплін в експертній роботі

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

1. Наукова атрибуція в експертизі документів і знання, необхідні в експертній роботі.

Архівістика в професійній підготовці експертів: знання з історії архівів, архівних фондів, архівних колекцій, окремих документів та зв'язків між ними

Знання експерта зброї; експерта живопису; експерта рукописної книги та стародруків

Атрибуція документа:

- * прочитання (мова документа, знання мов, у т.ч. класичних; мова документів українського походження; палеографічні особливості тексту)
- * **визначення** часу створення (датування за різними календарними системами, методи датування)
- * місця створення (знання історичної географії; приклад: список кавалерів ордену Почесного Легіона...),
- * вказівка на *причетність* до історичних подій (знання історії; приклад: так звана конституція Пилипа Орлика)
- * видатних особистостей (рівень визнання автора: міжнародний, національний, місцевий...)
- * характеристика носія та стан збереженості
- * наявність реквізитів (вміння за печатками атрибутувати, якщо відсутня дата документа)
- * встановлення наявності копій, оригіналів (архівні дані про місце зберігання документів; приклад: Архів В. Мамишева, реконструкція архіву П. Потоцького, фонд Н.П. Полонської-Василенко)
- * знаки та позначки (маргіналії і їх роль у визначення побутування документів; приклад: записи на Пересопницькому Євангеліє)
- * розміри (in folio, десь, полдесь, 2°, 4°, 8°)
- * унікальність (методики віднесення до унікальних)
- * наукова значущість (у т. ч. джерелознавча)
- * ціна (методики визначення ціни документа)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

*2. Дипломатика, палеографія, сфрагістика,
історична хронологія, філігранологія, історична
метрологія, історична географія, нумізматика,
генеалогія: застосування наукових методів даних
дисциплін в експертній роботі*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Дипломатика

*В пізній латині термін **diplomatica** означало: той, що стосується дипломів*

Дипломатика – це не наука про дипломи а наука про документи в широкому розумінні слова

Дипломатика – наукова дисципліна, яка вивчає походження, форму і зміст, функціонування, історію відтворення тексту і архівну долю документів правового характеру

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У грецькій мові слово “диплом” (подвоєюю) використовувалося для означення документів у I–II ст. н.е.

Античний документ, написаний на двох навощених дощечках стилем, складався в диптих і служив в якості свідчень

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Вплив латини де термін “диплома”
“дипломата” (у множині) використовувався в
I ст. до н. е. і означав *різного роду документи*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Марк Туллій Цицерон – політичний діяч, видатний оратор, філософ та літератор (106–43 рр. до н.е.)

називає дипломом

- 1) офіційний рекомендаційний лист (давався тим, хто відправлявся в провінцію з дорученнями від центральної влади);
- 2) грамоту про помилування. Диплом у Римі означав охоронну, подорожню грамоту, грамоту про прийняття у римське громадянство, а також листи, записки.

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Єдиний різновид *римських дипломів*, зразки яких збереглися до наших днів – *військові* дипломи.

Вони надавали права римського громадянства (*civitas*) і законного шлюбу військовим за вислугу років.

Військові дипломи склалися із 2-х бронзових пластинок, з'єднаних дротом і склалися у вигляді диптиха. Звідси і назва – складені вдвоє.

Диплом знайдений на Поділлі 2006 р.

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Текст диплома починався з титулу імператора. Тому з дипломами стали асоціюватися урочисті акти, які видавалися від імені імператорів і королів. Римські дипломи від ділових документів відрізняв матеріал для письма – бронза

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Ділові документи в Римі – квитанції, рахунки, торгові, орендні договори писалися на папірусі чи дерев'яних, покритих воском *табличках*

Дипломи були публічно-правовими документами (виходили від органів влади)

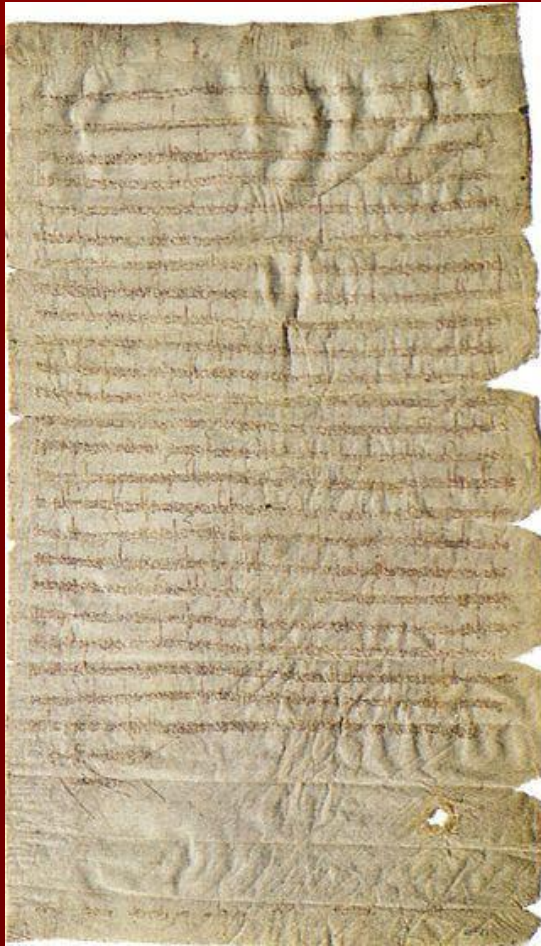
таблички мали приватноправове походження

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У ранньому середньовіччі визначення диплома відсутнє. Грамоти (хараты) носіїв верховної влади писалися на папірусі і пергаменті

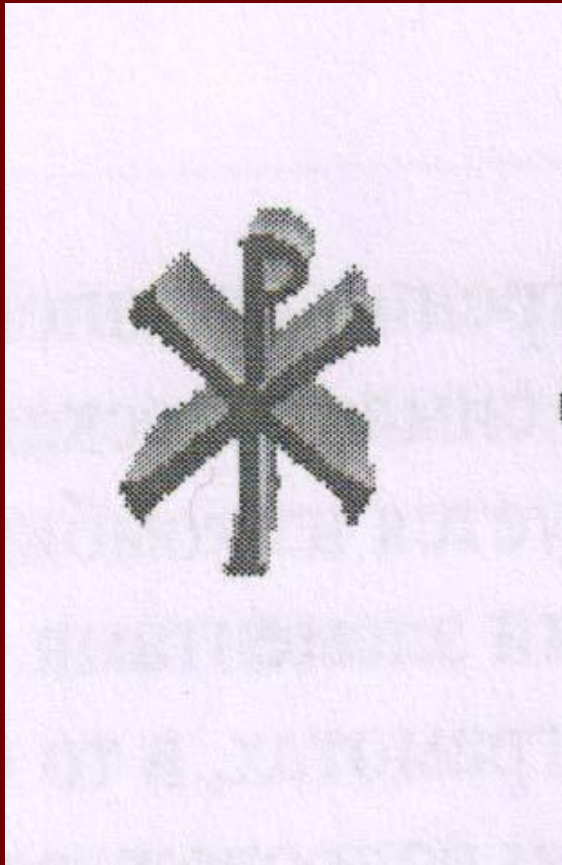
2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Прецепти (Precepte (m) – настанова, розпорядження, заповіти) Меровінгів (перша династія франкських королів – кін. 5 ст. – середина 7 ст.) – 13 найстаріших оригіналів (625–659) написані на папірусі.

Merovingian manuscripts
Musée de l'Histoire de France à Paris

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

На меровінгських документах немає словесної інвокації (одна з найважливіших частин офіційного західноєвропейського середньовічного документа), в оригіналах є символічна інвокація – хризмон / хрісмон (христограма, монограма Христа; складається з двох початкових грецьких літер імені - *ΧΡΙΣΤΟΣ*)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Словесна інвокація *In Nomine Domini Amen*
(в ім"я Господа...) *In nomine Domini Patris et Filii
et Spiritus Sancti. Amen*
з'являється лише в каролінгських документах.
Після коронації Карла Великого
імператорською короною
(25.12.800 р.) інвокація присутня в документах
обов'язково (до 18 ст.).

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Термін диплом отримав *широке поширення* у працях вчених епохи Відродження, які вивчали *греко-римські старожитності*, і перенесли назви римських дипломів на подібні за походженням від верховної влади середньовічні документи

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Французький еллініст
Гійом Бюде
(1467–1540) вважав
поняття **“диплом”** і
“документ”
синонімами

Guillaume Budé

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У новий час назву **диплом** отримали офіційні документи, які закріпляли в урочистій формі надані приватній особі певного **звання і титулу**. Слово **диплом** перестало бути латинським терміном, ввійшло в європейські мови.

Жалувані грамоти в Росії Генеральним регламентом були перейменовані в дипломи. Жалувані грамоти на чин отримали назву **патентів**

У 18 ст. термін диплом широко використовувався для означення грамот, які надавали почесні звання і титули.

В Росії **дипломи** на графські і баронські титули введені на початку 18 ст.

Диплом Отто-Магнуса Ребиндера на графський титул Священної Римської Імперії

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Дипломами стали називатися документи, які **видавали вузи**, закріплювали звання і ступені – бакалавра, ліценціата, доктора

Диплом професора хімії Михайла Ломоносова

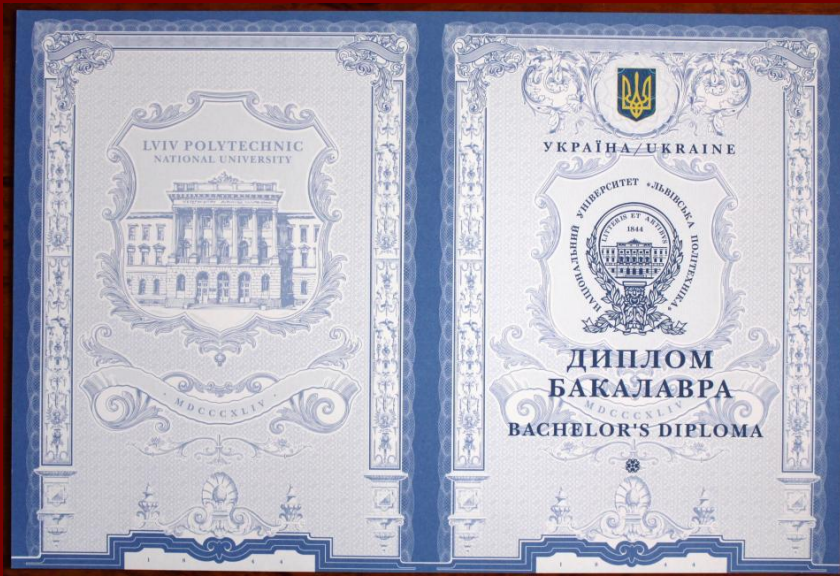

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Львівська політехніка видає
випусникам бакалаврату
дипломи власного зразка

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Diplomatica виросла із *практичної
необхідності* виявлення автентичних і
підробних грамот

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Початок західноєвропейської **дипломатики** умовно датують 590 роком. Під цим роком в **“Історії франків”** Григорія Турського (єпископ Туру і знаменитий франкський історик : прозваний «батьком французької історії) розповідається про те, що Референдарій Оттон встановив підробку підпису на його грамоті

Grégoire de Tours, *Histoire des Francs*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У зв'язку з підробкою папських булл з'явилися *послання папи Інокентія III* де пояснювалися способи встановлення автентичних і підробних актів (1198). У посланні узагальнювався попередній *досвід з перевірки оригінальності документів*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В 13–14 ст. перевірна робота розгорнулася в Німеччині, Франції, Італії, Польщі

Обмеженість методів практичної дипломатії дозволяла провести експертизу головним чином сучасних критикам документів. Акти історичні залишалися недоступними для критичного вивчення (експертизи)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Історія підробних актів на Русі починається з 14 ст. Помітним явищем фальшивки стають у 16 ст. В цей період їх виготовлення пов'язано зі спробою крупних духовних феодалів довести "исконність" своїх прав на землю та імунітетні привілеї, які почали утискатися урядом

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Аврътъ Єгокънъ и дръкъ меншен
нагородоу сть на
стярцѣ
дѣстѣ
рѣжъ
соу

Ряд літописних ізводів (Редакція рукописного тексту, отличающаяся от других списков этого памятника особенностями языка (в древнеславянской письменности) під к. 15

покарання підробників
жалуваної грамоти покійного удільного князя вологодського Андрія Васильовича Меншого Спасо-Каменному монастирю. Літописи не повідомляють, якими методами була встановлена фальшивка

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У 15–16 ст. прийомами *дипломатичного аналізу* користувалися у судових процесах: критика затверджувальної частини актів: підозру викликала відсутність вказівок на *послухів (свідків)* і дяка

Судді знали правила кріплення печаток.
З палеографічних прийомів застосовувалася лише експертиза почерку (“*опознание своей руки*” послухом чи писцем)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Використання актів в наративних творах привело до розвитку окремих сторін практичної **дипломатики**, чим тих, якими займалася судова експертиза. Вимагало навиків читання документів інших епох

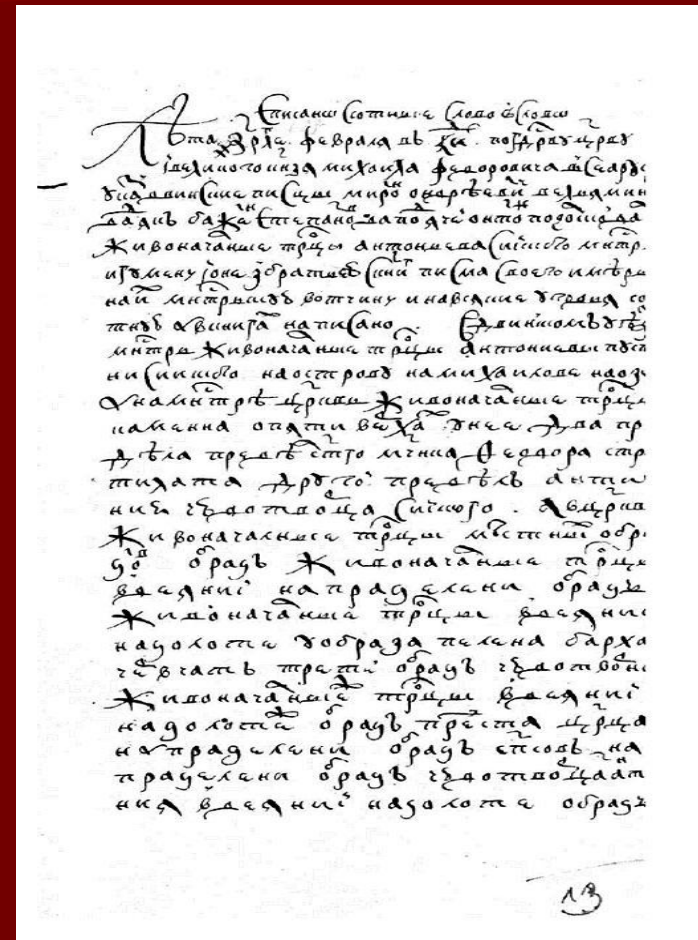
Розвитку сприяло складання збірників копій грамот. Ці збірники в Європі називалися **картуляріями (carta лист, грамота, книга)**, а в Росії – ***копійними книгами***

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

*Cartulaire de l'évêché
de Carpentras*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Середньовічна дипломатика фактично почалася з *палеографічних спостережень над актами* (особливості почерку, визначення правопису, якість чорнил). Спостереження доповнювалися розглядом актових печаток

Дипломатика народжувалася як **сукупність прийомів** вивчення *почерку, печаток і хронології* середньовічних актів. Власне **формулярознавство** виникло пізніше, чим палеографічний підхід до **актів**

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В період середньовіччя і нового часу дипломатика приділяла основну увагу **королівським та імператорським грамотам**, які закріпляли за феодалами (переважно духовними) землі та імунітет

В середні віки розроблявся **комплекс прийомів**, за допомогою яких встановлювалася **оригінальність** документів. Ця методика постійно удосконалювалася

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В середині 17 ст. панував скептичний напрям у вивченні актів. В 1655 р. англієць Джон Маршем виступив з тезою, що чим давніший диплом, тим він більш *підозрілий*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Єзуїт Данієль ван-Папєброк (1675)
намагався розробити загальну методик
виявлення підробних актів. Він поставив
під сумнів оригінальність документів
монастирських архівів, особливо архіву
ордену бенедиктинців, вчені монахи
якого дали відсіч Папєброку

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Жан Мабільон в трактаті про дипломатику
розглянув значний комплекс актових джерел
– королівські та імператорські грамоти,
папські булли з 5 до 13 ст. включно

Першим розкрив функції посадових осіб канцелярії, визначив стадії створення документів. Праця Мабільона – зробила автора основоположником **наукової дипломатики**

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Праця Жана Мабільона (De re diplomatica libri sex) 1681з доповненнями 1704 р. дала **назву дисципліні** у 17 ст.

Diplomatique (фр.), diplomatics (англ.),
Urkundenlehre (вчення про грамоти)
Urkundenforschung (дослідження грамот)
Diplomatik. Останній термін із-за його
загальноєвропейського характеру прийняти в
німецькій науковій літературі. Два значення в
угорській мові: diplomatika і oklevéltan (вчення
про дипломи)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Об'єктом вивчення **дипломатики** стали не лише документи світської влади, а й *грамоти папської* канцелярії

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В 1750–1765 рр. вийшла шеститомна праця французьких монахів конгрегації Св. Мавра Тустена і Тассена. *Dom Toussaint et Dom Tassin. Nouveau traité de diplomatique/ Par deux religieux Bénédictins de la Congrégation de S. Maur. P., 1750–1765. – V. 1–6*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Nouveau traité de diplomatique ...

Мета René Prosper Tassin та Charles-François

Toussain довести автентичність поставлених
під сумнів папських булл, в яких закріплялися
привілеї руанського абатства Сент-Уан. Праця
стала енциклопедією дипломатики,
палеографії, сфрагістики

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

З другої половини 18 ст. центр *дипломатичних досліджень* перемістився в Німеччину та Австрію.

Прогрес зарубіжної **дипломатики** пов'язаний з іменами вчених **Теодора Зіккеля** та **Юліуса Фіккера**

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Theodor Sickel (1826–1908)

австрійський історик і ерудит
заснував у Римі Інститут
австрійських історичних
досліджень, автор праць

«Monumenta graphica medii aevi ex
archivis et bibliothecis imperii

Austriaci collecta»

«Beiträge zur Diplomatik»

«Acta regum et imperatorum

Carolinorum»

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Фіккер (Ficker)

**Юлиус фон (1826 –
1902)**

австрійський історик, публікував
середньовічні юридичні акти

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

T. Sickel і J. Ficker розробили головний метод дипломатики – формулярний аналіз

Структура документа називається формуляром.

Формуляром називають комплекс “клаузул” (статей) документа

- **загальна схема побудови документа – “умовний формуляр”;**
- **загальна схема побудови певного різновиду – “абстрактний формуляр”;**
- **загальна схема невеликих груп всередині різновиду – “конкретний формуляр”;**
- **схема побудови окремо взятого тексту – “індивідуальний формуляр”**

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

У зах.-євр. дипломатиці ділення умовного формуляра:

Invocatio – присвячення богу

Intitulatio – визначення особи, від якої виходить документ;

Inscriptio – визначення адресата

Salutatio – привітання

Prologus – преамбула

Promulgatio, praescriptio, njtificatio, publicatio – публічна об'ява

Narratio – виклад справи

Sanctio – заборона порушення документа

Corrodoratio – дані про підтверджувальні знаки документа
(сведения об удостоверительных знаках документа)

Datum – місце і час видачі

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Формулярний аналіз документа на прикладі

Договору гетьмана Пилипа Орлика з турецьким султаном Агмедом III.

Копія додана до листа Орлика, надісланому до керівника саксонсько-польської політики Якоба Гейнріха Флемінга

Зберігається тогочасна копія в Державному архіві м. Дрезден.
Текст договору названого у заголовку *privilegium* латиною

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Invocatio

Ми божим піклуванням, що всім керує і управляє...

Intitulatio

Великий пан Агмед Султан, син Мегмеда, син Ібрагіма Султана,
Цісар Турків, а також Мекки, Медини і Єрусалиму

Inscriptio (визначення адресата)

Тому, що надзвичайний поміж християнськими володарями,
відомий Гетьман козаків як Українських так і Запорозьких Пилип
Орлик

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Salutatio

хай його останні дні добре закінчаться

Prologus (аренга, преамбула)

прибіг з козаками Українськими і Запорозькими шукати від
московської ворожості прибіжища під крила нашої непереможної
протекції, під власть нашу цісарську

Promulgatio/publicatio (публічна об"ява)

Ми і найясніший і найможніший Хан (Девлет Гірей) повідомляємо
тим же, що Україна по цьому березі Дніпра повертається у
посідання теперішнього найяснішого Гетьмана Пилипа Орлика і
також вона відновлюється у посіданні козаків як їх ділична
земля

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Narratio (виклад справи)

Ми оцю Україну по цей бік Дніпра... Передаємо і ласкаво відступаємо у повне володіння вище іменованому Гетьманові козаків Українських і Запорозьких, найяснішому Пилипові Орликові і його нащадкам, Гетьманам Українським і Запорозьким... Хай козаки та весь нарід Український мають завжди свободу – після теперішнього Гетьмана – вибирати собі свобідними голосами свого Гетьмана. Ніхто від нашого високого цісарства не повинен вмішуватися у їх права і вольності... не повинні збирати від них ніякі публічні податки...

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Sanctio (заборона порушення документа)

Все, що в нашій привілею написано, буде непорушено і непоменшено... нашими гідними нащадками...

Corroboratio (свідчення про скріплення документа підписом, печаткою)

Хай знають це і вірять цьому нашому знакові (tughra)

Datum (час і місце видачі)

Даний у нашому цісарському місті (Константинополі) дня 5 березня року Мугаммеда 1124 (1712)

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В актах малася ще підтверджувальна частина, яка могла бути представлена:

**підписом (*signature*)

**субскрипцією (*subsriptio*).

Підпис – або автограф, або напис імені (монарха) іншою особою (посадовою): “Царь и великий князь...” – на звороті російських грамот була не автографом, а написом князівського титулу, особою, яка відповідала за видачу акта

Субскрипція – підпис особовий (особи, від імені якої видавався документ чи глави канцелярії) або нотаріальний – “Подписал”, “руку приложил”

В приватних актах – підписи свідків (послухів): “К сей купчей грамоте яз, Василий Григорьев сын Головкина, послух руку приложил”

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

1856 р. в Мадриді відкрита **школа дипломатики** під егідою Академії історії

1857 – Школа палеографії і **дипломатики** у Флоренції

У 19–20 ст. отримала розвиток дипломатика *приватних актів*

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В працях з дипломатики досліджувалися:

- ** особливості канцелярських традицій;
- ** формуляри різних країн
- ** в рамках дипломатики виникли спеціальні галузі, що вивчають певні види документів:
 - дипломатика папських грамот (булли, бреве – грамота, письмове послання Папи Римського, присвячене другорядним питанням церковного життя з лаконічним викладом розпорядження, відрізняється від булли менш урочистим стилем)
 - королівських та імператорських грамот;
 - приватних актів

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Каштанов Сергій

Михайлович (народ.
1932 р.), радянський і
російський історик,
дипломатист, археограф
и джерелознавець,
автор понад 600
друкованих праць, Член
міжнародної Комісії з
дипломатики

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

Каштанов С.М. Русская дипломатика. – М., 1988

С. 53 **Изучение русских актов в 19–20 вв**

1. Русская дореволюционная дипломатика

С. 103 Советская дипломатика

С. 137 Изучение русских актов за рубежом

С. 146 Глава III. Методология и методика дипломатики

1. **Классификация русских актов**

2. **Изучение внешней формы актовых источников**

С. 169 **Изучение внутренней формы актов**

С. 193 **Изучение происхождения и функции актов**

С. 196 **Изучение внешнего и внутреннего содержания актов**

**Проблема исторического факта и его отражения в
актовых источниках**

С. 226 **Заключение**

2.2. СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКСПЕРТІВ ДОКУМЕНТІВ

В 1920-і рр. Археографічна комісія ВУАН розгорнула роботу з підготовки **“Українського дипломатарія”** – систематичного зібрання актів українського діловодства, приватно-правових актів та епістолографії

Праці Івана Крип'якевича, Ярослава Дашкевича, Миколи Ковальського, Юрія Мицика (*давньоруські документи, *актові книги, *документи Богдана Хмельницького, *історіографія дипломатики)